

# ”Det internationella kortet”

En undersökning av det politiska samtalet kring  
Ålandsexemplet

# Abstract

Over the past few years the Åland islands have attracted growing international attention as an example of how to successfully secure the position of a minority region, and in the current situation the government of Åland has an intention to extend the efforts of spreading the example of Åland. The purpose of this essay is to shed light on the political discussion about the example of Åland, and investigate the underlying political reasons for emphasizing the example of Åland internationally. Through interviews with leading politicians on Åland I analyze Åland as a norm entrepreneur. The research shows that besides altruism, self-interest is a factor behind emphasizing the example of Åland. The essay shows that the theory of norm entrepreneurship also can be applied on an autonomous area, but instead of influencing international organizations themselves, the autonomous area use norm entrepreneurship as a tool for influencing domestic politics.

*Nyckelord:* Åland, Ålandsexemplet, normentreprenörskap, konfliktlösning, autonomi,

# Innehållsförteckning

|          |                                                                                 |           |
|----------|---------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1</b> | <b>Inledning .....</b>                                                          | <b>2</b>  |
| 1.1      | Bakgrund .....                                                                  | 2         |
| 1.1.1    | Ålandsexemplet .....                                                            | 3         |
| <b>2</b> | <b>Syfte och frågeställning .....</b>                                           | <b>5</b>  |
| <b>3</b> | <b>Metod .....</b>                                                              | <b>6</b>  |
| 3.1      | Den kvalitativa samtalsintervjun .....                                          | 6         |
| 3.1.1    | Urval .....                                                                     | 7         |
| 3.1.2    | Förhållningssätt till materialet .....                                          | 7         |
| <b>4</b> | <b>Normentreprenörskap och inflytande .....</b>                                 | <b>8</b>  |
| 4.1      | Små staters inflytande .....                                                    | 8         |
| 4.1.1    | Vad är en internationell norm? .....                                            | 9         |
| 4.1.2    | Normentreprenörskap .....                                                       | 10        |
| 4.1.3    | Egenintresse eller altruism? .....                                              | 10        |
| <b>5</b> | <b>Redovisning av intervjuer .....</b>                                          | <b>12</b> |
| 5.1      | Altruism som skäl till att föra fram Ålandsexemplet .....                       | 12        |
| 5.1.1    | Vilka är normerna? .....                                                        | 14        |
| 5.1.2    | Åland som normentreprenör .....                                                 | 15        |
| 5.1.3    | Ålandsexemplet i framtiden .....                                                | 16        |
| 5.2      | Självstyrelsepolitisk ambition som skäl till att föra fram Ålandsexemplet ..... | 18        |
| 5.2.1    | ”Det internationella kortet” .....                                              | 18        |
| 5.2.2    | Affärer, inflyttning och turism .....                                           | 19        |
| 5.2.3    | Den tudelade Ålandsnyttan .....                                                 | 20        |
| <b>6</b> | <b>Hur ska vi förstå framhållandet av Ålandsexemplet? .....</b>                 | <b>23</b> |
| <b>7</b> | <b>Referenser .....</b>                                                         | <b>25</b> |

# 1 Inledning

En sval kväll i juni träffar jag Levon Kalantar och Artem Yerkanyan i en enkel hotellobby i Mariehamn. På Åland. De två männen är med i ett filmteam från Armenien och Azerbajdjan som besöker landskapet under en veckas tid. Under veckan träffar de vanliga ålänningar, politiker och företrädare för näringslivet. Levon berättar att det hela ska klippas ner till en en-timmes dokumentär och kommer att sändas under prime-time i de båda länderna. 12-13 miljoner tittare bukar det vanligtvis innebära. Att dokumentären är en samproduktion mellan ett armeniskt och azeriskt produktionsbolag är ganska unikt förstår jag så småningom. De två länderna har sedan Sovjetunionens sammanbrott befunnit sig i en blodig konflikt kring det lilla gränsområdet Nagorno-Karabach. Samma område är också orsaken till att filmteamet besöker Åland överhuvudtaget. Och de är inte ensamma. Intresset för Ålandsexemplet är dokumenterat stort och Ålands landskapsregering har i dag som uttalat mål att i samverkan med det finska utrikesministeriet aktivt arbeta för att föra ut Ålandsexemplet på den internationella arenan.

Hur kommer det sig då att företrädare för konfliktdrabbade områden från hela världen söker sig till en avlägsen ögrupp i Östersjön? Vilka är drivkrafterna från Åländskt håll att lyfta fram Ålandsexemplet? Hur ska vi förstå den här företeelsen?

Efter att under många år läst i den åländska pressen om ambassadörer, politiker och unga journalister från fjärran länder som besökt Åland började jag fundera på de här frågorna. Att min hemö, som jag av gammal vana inte ser som särdeles speciell, rönt så stort internationellt intresse framstod för mig som något av en gåta. Jag ville öka min förståelse för det här fenomenet och för det krävdes mer än dagstidningarnas rapporter från ett lyckat seminarium eller en president på tillfälligt Ålandsbesök.

## 1.1 Bakgrund

För att kunna beskriva dagens användning av Ålandsexemplet börjar jag med att beskriva dess grund, Åland och självstyrelsens tillkomsthistoria.

Åland är en självstyrd ögrupp med 27 000 invånare som är belägen i Östersjön, mitt emellan Finland och Sverige. Landskapet är enspråkigt svenskt samt demilitariserat och neutraliserat. Lagstiftningsbehörigheten delas med Finland och kompetensfördelningen är fastslagen i självstyrelselagen. Utrikespolitik och förhållande till utländsk makt hör egentligen till det finska kompetensområdet, men trots detta har Åland egen representation i Nordiska rådet

samt andra typer av mellanstatliga kontakter. På de områden där landskapet har egen behörighet fungerar Åland i det närmsta som en egen stat i miniatyr, där Latinget är det lagstiftande parlamentet och Ålands landskapsregering har den verkställande makten (Johansson 2006 s.50f.).

Så har det emellertid inte alltid sett ut på Åland. Fram till 1808-1809 års krig var Åland, som resten av dagens Finland, en naturlig del av Sverige, men i och med kriget förlorades Finland med Åland till Ryssland. I december 1917 förklarade sig Finland som en självständig stat och i samma veva när de åländska återförningssträvandena med Sverige sin kulmen när man överlämnar en massadress för ”återförening med moderlandet” till den svenska kungen, undertecknad av en majoritet av de röstberättigade ålänningarna. Från finländsk sida var man dock inte beredd av tillmötesgå ålänningarna och det hela kom att utvecklas till en fråga som tidvis svårt ansträngde förbindelserna mellan Sverige och Finland – den så kallade Ålandsfrågan. I syfte av avklara Ålandsfrågan med fredliga medel tog Storbritannien initiativ till att överföra frågan till Nationernas Förbund (Johansson 2006 s.38ff.). I juni 1921 kom beslutet att suveräniteten skulle tillerkännas Finland samtidigt som Åland skulle ”tillförsäkras internationella garantier för bevarande av sitt svenska språk, sin kultur och sina lokala sedvänjor” samt demilitariseras och neutraliseras genom en internationell överenskommelse (Eriksson 2006 s.14).

### 1.1.1 Ålandsexemplet

Ålandsexemplet är en beteckning som används i de fall Åland används som ett internationellt exempel på en lyckad minoritetslösning. Någon officiell definition av vad Ålandsexemplet innefattar finns inte, men det som brukar framhållas som unikt i fallet Åland är dels kombinationen av självstyrelse, demilitarisering och neutralisering, och dels arrangemangets varaktighet. Därtill är Ålands välfungerande verklighet och autonoma status ett direkt resultat av en svårlöslig konflikt (Eriksson 2006 s.31).

Följaktligen har Åland under senare år rönt stor uppmärksamhet bland journalister, politiker och forskare världen över. Från november 1992 till början av 2008 har drygt 150 grupper av journalister, ambassadörer, forskare och andra intressenter från länder och områden som Japan, Nordirland, Azerbadjan, Ungern, Moldavien, Östtimor, Hong Kong, Tanzania, Serbien, Aceh, Sri Lanka och Zanzibar besökt Åland för att studera Ålandsexemplet. Förutom de offentliga organisationerna på Åland har även NGO:n Ålands fredsinstitut fungerat som mottagarorganisation (Ålands landskapsregering 2008).

Det internationella intresset har gällt ett flertal aspekter av Ålands självstyrelse där självstyrelsens tillkomsthistoria, autonomins ställning i den finländska konstitutionen samt reglerna kring behörighetsfördelning mellan Åland och Finland specifikt kan nämnas. De områden för vilka Åland framstått som ett intressant exempel har ofta självmant tagit initiativ till att studera Ålands status. Från Landskapets sida finns dock intentionen att aktivt föra ut Ålandsexemplet på den internationella arenan, vilket resulterat i ett samarbete mellan Ålands

landskapsregering och Finlands utrikesministerium, kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och Ålands landskapsregering (Eriksson 2006 s.32).

Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och Ålands landskapsregering tillkom 1998 och tillsattes i syfte att utveckla och öka Ålandsexemplet användning i internationella sammanhang. Till kontaktgruppens allmänna mål för verksamheten hör bland annat att kartlägga vilka problemområden och krishärdar i världen där Ålandsexemplet kunde vara relevant, följa upp olika initiativ där Åland används som ett autonomi- och konflikthanteringsexempel, utveckla användningen av åländska resurser i civil kris- och konflikthantering genom att befrämja fredsförhandlingar, fredssamtal, internationella studiebesök och forskning om Ålandsexemplet samt att aktivt marknadsföra Åland som en krishanterings- och minoritetslösningsmodell (Ålands landskapsregering 2008).

## 2 Syfte och frågeställning

Ålandsexemplet är ett intressant fall av ett litet autonomt område som ger sig ut på det internationella fältet för att påverka och förändra världen. Att Ålandsexemplet blivit så uppmärksammat beror till stor del på att det är ett undantag i den internationella floran av områden med oklar status. Att studera det aparta är för mig ett sätt att förstå det normala, därför blir studiet av Åland och Ålandsexemplet ett sätt att också förstå internationell politik i stort.

I den här uppsatsen vill jag undersöka de politiska drivkrafterna bakom Ålandsexemplet. Jag vill skapa ökad förståelse för Ålandsexemplet och ge en bred bild av det politiska samtalet kring Ålandsexemplet. Ur åländskt perspektiv är detta intressant då det mig veterligen inte gjorts någon liknande undersökning på området förut. Ur ett mer generellt perspektiv vill jag skapa ökad förståelse kring autonoma områdens aktivitet i den internationella sfären och undersöka vilka motiv som kan ligga bakom dessa strävanden.

Min frågeställning är således:

- (i) *Varför lyfter åländska politiker fram Ålandsexemplet som en internationell konfliktlösningsmetod?*

Den andra frågan jag ställer mig i uppsatsen förhåller sig i större utsträckning till det teoretiska ramverket och lyder:

- (ii) *Hur kan vi förstå framhållandet av Ålandsexemplet?*

För att svara på frågeställningarna tolkar jag Åland som en normentreprenör som framför idékomplexet Ålandsexemplet.

## 3 Metod

I mina metodologiska val har jag strävat efter att på bästa möjliga sätt kunna svara på uppsatsens frågeställning. I det här avsnittet kommer jag att argumentera för mitt val av metod samt valet av intervjupersoner.

### 3.1 Den kvalitativa samtalsintervjun

För att kunna ge en bred bild av hur åländska politiker ser på Ålandsexemplet och svara empiriskt på *varför Ålandsexemplet framhålls som internationellt exempel* har jag genomfört kvalitativa samtalsintervjuer med fyra åländska ledande politiker.

Mitt mål med intervjuerna har varit att fånga in, klarlägga och synliggöra vilka uppfattningar som finns bakom framhållandet av Ålandsexemplet. För denna typ av undersökning är oftast samtalsintervjun lämpligast (Esaïasson et al 2007 s.284). Vid en samtalsintervjuundersökning är det inte personerna utan de olika uppfattningar och tanke kategorier som personerna ger uttryck för som står i centrum (Esaïasson et al 2007 s.260). I uppsatsen analyserar jag Åland som en enhetlig normentreprenör vilket gör att även enskilda individers uttalanden ses som uttryck för Åländskt normentreprenörskap. Detta är en högst teoretisk framställning och jag är fullständigt medveten om att enskilda aktörer i verkligheten agerar utifrån olika intressen, av olika skäl och framför allt som enskilda individer. Generalisering kan dock vara givande för att se samband och mönster i vissa processer och jag hoppas att ingen som bidragit till det här arbetets tillkomst känner sig ”placerad i ett fack” eller framställd som en aktör utan fri vilja vars handlande är förutbestämt.

*Samtalsintervjun används ofta för att kartlägga människors uppfattningar på ett område för att därigenom kunna utveckla begrepp och definiera kategorier*

Samtalsintervjun kan även vara givande för att få en djupare förståelse av processer och företeelser som kan vara svåra att närma sig på andra sätt (Esaïasson et al 2007 s.259).

Intervjuerna kan betecknas som semistrukturerade samtalsintervjuer och pågick under i genomsnitt en och en halv timme. Vid intervjuerna utgick jag ifrån ett tiotal övergripande frågor, de samma för alla intervjupersoner, som intervjupersonerna sedan fick tala fritt utifrån. När något för min undersökning intressant dök upp följde jag upp detta med följdfrågor.



Intervjuerna genomfördes på de platser intervjupersonerna själva önskade och finns inspelade.

### 3.1.1 Urval

Då syftet är att undersöka den politiska ambitionen bakom Ålandsexemplet framstår det som tämligen självklart att vända sig till personer i en ledande politisk ställning. Urvalet av intervjupersoner gjorde jag utifrån politisk erfarenhet och intresse samt kunskap i det aktuella ämnet. Politikerna som jag har intervjuat har alla en gedigen karriär inom åländsk politik och förvaltning bakom sig. De har innehaft eller innehar poster som Ålands representant i den finska riksdagen, talman i Lagtinget samt Lantråd (landskapsregeringens överhuvud). Utifrån eget engagemang och som företrädare för det officiella Åland har de stor erfarenhet av att företräda Ålandsexemplet både inom och utanför landskapets gränser.

Mitt val av intervjupersoner har alltså grundat sig på *centralitet*. Vilka de centralt placerade källorna är har man ofta en uppfattning om på förhand (Esaiaasson et al 2007 s.291), så även jag.

Gällande antalet intervjuer är det gängse kravet på den som arbetar med en undersökning som strävar efter att fånga intervjupersonernas subjektiva uppfattningar att fortsätta göra intervjuer tills det uppstår en "teoretisk mättnad", det vill säga tills det inte framkommer några nya relevanta fenomen som tillför något väsentligt till undersökningen (Esaiaasson et al 2007 s.292). Utan att påskina att jag uppnått fullständig teoretisk mättnad menar jag i och med intervjupersonernas centralitet i den åländska politiken att jag i det väsentligaste lyckats täcka in de centrala aspekterna av ämnet för min undersökning.

### 3.1.2 Förhållningssätt till materialet

Mitt förhållningssätt till det empiriska materialet grundas helt och hållet på uppfattningen att jag som uttolkare och författare inte kan göra några större anspråk på att objektivt spegla verkligheten. Genom hela uppsatsprocessen spelar min egen förförståelse in och påverkar mina tolkningar; i intervjusituationen följer jag upp de spår jag genom min förförståelse uppfattar som intressanta och överväger vilka frågor som överhuvudtaget kan ställas, i utskriften av intervjun sker en konstant tolkning och när "teori" och "empiri" slutligen möts i uppsatsens brödtext är tolkningen naturligtvis fundamental (Alvesson – Sköldberg 1994 s.340f.).

## 4 Normentreprenörskap och inflytande

För att förstå Ålands internationella strävanden kommer jag att använda mig av det teoretiska ramverket kring normativ makt och normentreprenörskap. En stor del av litteraturen behandlar *små stater* agerande, vilket kanske kan tyckas oförenligt att applicera på Åland som inte är en *stat* i ordets egentliga mening och som dessutom är en flerfaldigt mindre aktör än de stater som vanligtvis faller in under begreppet *små stater*. I uppsatsens empiridrivna del visar jag att teorin om normentreprenörskap också är tillämpbar på områden som inte äger fullt utvecklad status som suverän stat, att även ett autonomt och självstyrkt område som Åland kan förstås som en normentreprenör.

Att applicera detta teoribygge på Åland, och även andra autonoma områden, är möjligt då storleksförhållandet fortfarande är det samma – en *liten* aktör som försöker influera ett *större* sammanhang. Dessutom agerar Åland som en enskild aktör i de internationella sammanhang där Ålandsexemplet är aktuellt.

Hur går då de små staterna tillväga i sina utrikespolitiska strävanden? Ett sätt att förstå deras handlande är att se dem som normentreprenörer som utövar normativ makt.

### 4.1 Små staters inflytande

Generellt sett har små stater begränsade möjligheter att påverka den internationella politiken. Ur ett traditionellt realistiskt perspektiv är det materiell styrka i form av territorium och militär kraft som bestämmer aktörens möjligheter till inflytande. Trots detta lyckas små aktörer gång efter annan influera världspolitiken. Under 1990-talet utkom Jopseph S. Nye med boken *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* i vilken begreppet *soft power* myntades och blev en del av den teoretiska diskussionen kring makt och inflytande i världspolitiken. *Soft power* som begrepp syftar på aktörers möjlighet att kulturellt, ideologiskt och idémässigt influera världspolitiken (Nye 1990). Till samma typ av tankegångar hör teoribildningen kring *normentreprenörskap* och *normativ makt*.

Utifrån en strängt realistisk förståelse av omvärlden är dessa ”alternativa” maktformer av föga värde. Men väljer vi att stanna bundna på den realistiska spelplanen kommer vi att få svårt att förstå aktörers allt mer asymmetriska handlande nationellt som internationellt. Väljer vi däremot att närma oss frågan om maktbalans och globala programförklaringar från ett mer socialkonstruktivistiskt håll kan teorierna om de ”nya maktformerna” ge oss en ny

och nödvändig förståelse av skeendet, speciellt ifråga om små och materiellt svaga staters möjligheter att influera den globala arenan (Björkdahl 2007 s.539).

Till denna skara hör de nordiska länderna som ofta anföras som exempel på länder som påverkar den internationella politiken i frågor om fred, humanitet och konfliktlösning. Denna idémässiga inverkan på den internationella arenan kan ses som en representation av de nordiska ländernas normativa makt (Ingebritsen 2002 s.11f.) och bör analyseras djupare än att de nordiska länderna ”gör gott”. Att konstruera och framhålla normer blir för dessa stater en strategi för att påverka världsordningen (Björkdahl 2007 s.539-540). Trots underlägsenhet i fråga om ekonomi, storlek, militärmakt och numerär kan man se hur små stater påverkar och influerar den internationella politiken. Det handlar givetvis inte om militära eller ekonomiska interventioner, utan om *idémassig påverkan* genom *internationella normer*.

#### 4.1.1 Vad är en internationell norm?

Normer kan förstås som principer som tvingar eller auktoriserar personer, grupper eller stater att bete sig på ett visst sätt. Allmänna definitioner av normer lyder att normer är ett utslag av allmän standard bland stater eller att normer representerar allmänt beteende definierat i termer av rättigheter och skyldigheter. För att standardbeteendet, eller det normala ska bli normativt måste en känsla av förpliktelse läggas till och beteendet måste upprätthållas av normer (Björkdahl 2002 s.40).

Normer kan porträtteras som reglerande eller formande. Reglerande normer influerar internationella relationer genom att föreskriva, förbjuda och befalla. Dessa normer fungerar som modeller som anger lämpligt beteende för en redan definierad identitet eller aktör, och fastställer rättigheter och skyldigheter. Denna typ av normer i internationella relationer kan betecknas som ”rules of the road” (Finnemore – Sikkink 1998 s.891).

Normer reglerar inte bara beteenden, de formar också aktörens intressen och identitet. Till exempel reglerar normen om suveränitet både samspelet mellan stater i internationella relationer och definierar vad en stat verkligen är (Ingebritsen 2002 s.12).

Formande normer skapar handlingsramar och i förlängningen även nya aktörer. Det är dock inte bara normer som påverkar staters val av medel, även deras identitet bestämmer vilka medel som är acceptabla. Till exempel kan vissa stater inte införa kärnvapen om deras identitet förbjuder dylika medel (Björkdahl 2002 s.41).

Över tid kan såväl formande som regulativa normer bli permanenta och institutionaliserade i det internationella samfundets vardag. Permanenta normer kan därför ses som vägledande verktyg som styr aktörers beteende och identifierar allmänt accepterade uppfattningar av ”best practice” (Björkdahl 2002 s.41-42).

Till karakteriseringen av internationella normer hör även dess presumtiva möjligheter till adaption hos en eventuell mottagare. Hit hör graden av hållbarhet över tid, hur pass övertygande normen i fråga är samt dess genomförbarhet – hur

väl normen kan översättas och tillämpas i praktiken (Björkdahl 2002 s.42). Normers eventuella tillämpbarhet är intressant att studera, men då jag i detta arbete avgränsat mig till ett avsändarperspektiv kommer jag inte att utveckla detta resonemang som skulle kräva en analys av den eventuella mottagaren.

#### 4.1.2 Normentreprenörskap

I *Swedish Norm Entrepreneurship in the UN* utforskar Annika Björkdahl den nordiska influensen i internationell politik genom normativ makt. Författaren visar hur normentreprenörskap kan vara en hållbar utrikespolitik för att influera internationella organisationer som vanligtvis domineras av stormakterna. Detta exemplifieras med Sveriges normativa inverkan för konfliktförebyggande arbete i FN. Normentreprenörskap ses här som en väg för små stater att skapa en egen nisch i världspolitiken. Konstruktionen och framhållandet av normer kan ses som en strategi för att influera världsordningen (Björkdahl 2007 s.539-540).

Utövandet av normentreprenörskap kan analyseras enligt följande schema: 1.) Normentreprenören väljer en moraliskt övertygande idé som får utgöra basen för dess utrikespolitik och normbildande. 2.) Normentreprenören argumenterar för normen genom en kombination av diplomati, kommunikation och koalitionsbildning för att övertyga andra stater att börja omfatta normen ifråga. 3.) Normentreprenören försöker finna en organisatorisk hemvist för den nyligen etablerade normen, i syfte att göra den självförsörjande och institutionaliserad. Sammanfattningsvis försöker normentreprenören övertyga andra att dela dess normativa övertygelse (Björkdahl 2007 s.540; Ingebritsen 2002 s.12).

Normentreprenören är den centrala aktören i framförandet av en viss norm, den lyfter fram och identifierar lösningar på specifika problem och agerar för att förändra andra aktörers beteende (Finnemore – Sikkink 1998 s.897). Normentreprenören kan karakteriseras som en ”agenda-setter”, en policymakare eller en moralisk entreprenör som är starkt förknippad med en viss idé eller policy och står bakom diffusionen av den aktuella idén. Normentreprenören introducerar nya idéer till den internationella debatten och går ofta i bräschen för ett visst fall eller en viss fråga. När förutsättningarna är gynnsamma för en viss idé att få genomslag träder normentreprenören till och framför sin idé på den politiska agendan som en ideal lösning på problemet ifråga. Normentreprenören kan definieras som (Björkdahl 2002 s.45-46):

*By identifying or creating opportunities, actors committed to a particular idea set out to change the existing normative context and alter the behavior of others in the direction of the new norm*

#### 4.1.3 Egenintresse eller altruism?

Vad har då staterna för drivkrafter bakom att utöva normativ makt? Är det en altruistisk strävan efter att ”göra gott” eller finns det ett mått av egenintresse med i

dess strävanden? Björkdahl menar att normentreprenörernas motivation varierar och anför både egenintresse, idémässig övertygelse samt altruism som bakomliggande orsaker. Att agera utifrån en altruistisk motivation handlar om att framhålla eller skydda värden, idéer eller normer och bidra till att realisera dessa värden i praktiken. Idémässig övertygelse kan motivera entreprenörer att föredra vissa normer på grund av deras moraliska och etiska egenskaper, att jobba för det moraliskt rätta. Egenintresse å sin sida handlar om att aktören ifråga kan tjäna på att dess idéer blir antagna (Björkdahl 2002 s.48). Brist på resurser och andra svårigheter för att utöva inflytande motiverar här användandet av normativ makt (Björkdahl 2007 s.539). Att särskilja mellan norminfluerade intressen och egenintresse kan vara svårt då handlingar som tycks vara altruistiskt underbyggda egentligen kan vara drivna av rent egenintresse – med normer som förevändning för egennyttigt beteende. I andra fall kan syftet vara att uppnå förtjänster som kommer andra stater till nytta eller ett ”kollektivt egenintresse” där man inte kan särskilja den egna förtjänsten från andras aktörers förtjänst. Att upphöja normen ifråga kan ligga i det internationella samfundets kollektiva intresse.

Det internationella arbetet kan även handla om inrikespolitiska strävanden. Normentreprenörer som företräder en minoritet kan använda internationella normer för att stärka sin position i nationella debatter (Finnemore – Sikkink 1998 s.893). För de stater vars status kan ifrågasättas har till exempel diplomatiska relationer och deltagande i internationella instanser varit mycket viktig för att säkerställa och förankra sin suveränitet. Förmågan att ta tillvara dessa möjligheter till att främja de egna intressena är i hög grad beroende av hur stort diplomatiskt nätverk de förmår bygga upp (Bartmann 2000 s.127f.).

Att fånga intentionerna bakom ett visst handlande beror till stor del på vilket teoretiskt perspektiv som används. Hur vi ska tolka normentreprenörens intentioner är enligt Finnemore och Sikkink en fråga om rational choice kontra socialkonstruktivistiskt synsätt, om det är strategiska val eller normativ kontext som bestämmer aktörens handlande. Författarna konstaterar att empirisk forskning kring normentreprenörer visar att dessa aktörer är extremt rationella och sofistikerade i beräkningarna för att uppnå sina mål. På samma gång normentreprenörerna drivs av egenintresse innebär denna nyttomaximering att förändra mottagaren på ett sätt som reflekterar normentreprenörens egna normativa åtaganden. Den första delen av denna ekvation är tydligt rationell medan den andra delen förhåller sig mer till ett normativt och socialkonstruktivistiskt perspektiv (Finnemore – Sikkink 1998 s.910).

## 5 Redovisning av intervjuer

Under intervjuerna med de åländska politikerna framkom en både enhetlig och diversifierad bild av Ålandsexemplet. Enhetlig på så sätt att drivkrafterna bakom framhållandet av Ålandsexemplet i mångt och mycket tycks vara de samma, diversifierat på så sätt att förväntningarna på Ålandsexemplets möjligheter skilde sig åt mellan de olika intervjupersonerna.

I redovisningen av intervjumaterialet strävar jag efter att ge en så bred bild som möjligt av intervjupersonernas syn på Ålandsexemplet. Den ofrånkomliga sällningsprocessen i intervjumaterialet har styrts av min teoretiska förförståelse. Utgångspunkten är att med hjälp av intervjupersonernas utsagor försöka ge ett svar på *varför* man från åländskt håll lyfter fram Ålandsexemplet internationellt. I analysen av intervjuerna har jag kommit fram till två huvudsakliga orsaker vilka är:

- Altruism
- Självstyrelsepolitisk ambition

I den teoretiska diskussionen kommer jag att analysera Åland *som om det vore* en enhetlig aktör. Att föra samman alla de disparata aktörer som för fram Ålandsexemplet under ett och samma tak – Åland – kan tyckas vara en förenkling av verkligheten. Enligt mig är detta dock ett oundgängligt grepp för att kunna lyfta analysen till en högre nivå. I förlängningen handlar mitt arbete om internationella relationer och i denna forskningssfär är staten den centrala aktören. I sin analys av Sverige som normentreprenör i internationella organisationer poängterar Björkdahl att de enskilda individerna bakom normentreprenörskapet är kollektiva bärare av gemensamma idéer som inte kan sägas emanera från någon enskild tankeprodukt (Björkdahl 2002 s.47).

Jag är även fullt medveten om att det inte finns någon enhetlig definition av Ålandsexemplet och vad som faller in under denna etikett. I verkligheten består Ålandsexemplet av en samling idéer och funktioner som används i självstyrelsesystemet på Åland och som härrör från de olika traktat som fastslagits från 1921 fram till i dag. Likafullt kommer jag genom hela min analys genomgående och måhända generaliserande använda begreppet Ålandsexemplet som ett samlingsnamn på hela det komplex av idéer som ligger till grund för exemplet – och Ålands självstyrelse.

### 5.1 Altruism som skäl till att föra fram Ålandsexemplet

*Att lyfta fram det, är lite fråga om att det finns ett intresse, en efterfrågan på goda lösningar.*

Ålandsexemplet framställs i akademiska skrifter och politiska texter ofta som ett gott exempel på lyckad konfliktlösning som dessutom har en reell funktion – som inspirerande ”success story” eller som direkt förebild vid utformandet av konstitutioner och fredsavtal. I intervjuerna framkommer liknande tankegångar och alla intervjupersoner är överens om att Åland har något att bidra med, varför man välkomnar de som är intresserade. Man tror sig veta att Ålandsexemplet kan vara till nytta och är därför villig att ställa upp. Vissa av politikerna uttrycker rent av en skyldighet att dela med sig av sina erfarenheter.

*Det är ju också viktigt, att dela med sig, många minoriteter har ju inte fått den här möjligheten och vi har fått den och det är en skyldighet kanske, att dela med sig till andra.*

*Om exemplet kan vara till nytta för andra så räcker det för mig, jag har inget större behov av att göra så att säga internpolitisk nytta av exemplet, det räcker bra att hjälpa andra. Politikens främsta uppgift är ju att hjälpa.*

Intervjupersonerna har alla varit i kontakt med mottagare och intressenter och menar att många av dessa i Åland ser ett bevis på att det verkligen är möjligt att lösa en konflikt. Att platsen är välmående och finns i verkligheten bidrar i allra högsta grad till mottagarnas intresse. För utomstående betraktare får Åland en funktion som levande exempel att blicka fram emot. En av respondenterna berättar om en rysk kontakt med den här synen på Ålandsexemplet:

*Han var flera gånger här och han sade att när han rest omkring i konfliktområden och försökt medla har det varit oerhört viktigt att ha Åland som ett exempel, för att människorna tror inte att det är möjligt, de som är i konflikt. Men om man har ett område där man har följt folkrättsliga principer och resultatet är framgång, success story som man kallar det (...) är det liksom specifikt och det är konkret och det är verklighet, att man kan fara dit och titta på det.*

Förutom att Åland är ett exempel på en välmående region med en autonomilösning som fungerar förhållandevis bra betonar flera av intervjupersonerna att Åland är ett exempel på styrkan i internationella överenskommelser.

*Det här är ju en av de få konflikterna som har lösts av en internationell organisation som fortfarande finns kvar. Nationernas Förbund löste ju andra [konflikter] men inte på ett varaktigt sätt, och då är det viktigt att lyfta fram det, att det faktiskt går.*

*Det var en reell konflikt mellan Finland och Sverige, och Nationernas Förbund tog sig an saken och lösningen blev som den blev, och den har fungerat i så lång tid, så där av skulle jag väl säga att värdet finns. Det vill säga att det var en lösning och att den fungerar. Vi har ju exempel på andra, massor med internationella lösningar som fungerar ganska dåligt, eller inte alls*

Att lyfta fram Ålandsexemplet handlar om att dela med sig av sin konfliktlösningsmodell som har visat sig fungera bra. Åland har i dag ett välfungerande samhälle som grundar sig på Nationernas Förbunds beslut från 1921. Här agerar normentreprenören utifrån en idémässig övertygelse om att Åland har något viktigt att lära omvärlden, att konflikter kan lösas på fredlig väg, utifrån folkrättsliga principer och att internationella organisationer *kan* lösa konflikter på ett varaktigt sätt. Normentreprenören för här fram Ålandsexemplet på grund av dess egenskaper som anses vara välfungerande och världssamfundet till nytta, något som stämmer väl med den teoretiska definitionen av altruism och idémässig övertygelse hos normentreprenörer. Att föra fram en viss norm handlar i dessa fall om att bidra till att värden man håller högt realiseras i verkligheten.

### 5.1.1 Vilka är normerna?

För att kunna vara en normentreprenör måste det för det första finnas en norm att framföra. Att exakt slå fast vilka normer som Ålandsexemplet innefattar låter sig inte göras här, men utifrån intervjuerna så har olika delar av idékomplexet Ålandsexemplet varit av intresse, både bland mottagare och avsändare. Alla intervjupersoner är överens om att en total kopiering av Ålandsexemplet är en omöjlighet – det är delar och enskilda aspekter som kan kopieras och överföras. Någon enhetlig bild av Ålandsexemplets viktigaste beståndsdelar framkom inte under intervjuerna. På frågan *vilka aspekter av självstyrelsen tror du kan vara mest intressanta för utländska intressenter?* betonade två politiker enskilda företeelser som hembygdsrätten och Ålandsdelegationen medan två betonade mer generella idéer som möjligheten att själv styra över tillvaron.

*Det är hembygdsrätten. Det är den absolut mest intressanta delen av självstyrelsen. Vi har till exempel haft besök av folk från Korsika och de var så intresserade av det, för där är markfrågorna väldigt fängda och det är olika släkter som dominerar politiken. Men det är generellt hembygdsrätten. Plus, Ålandsdelegationen som ett skiljedomsförfarande, ett institut där representanter för moderstaten och autonomin för diskussioner. Så det är de två bitarna.*

Två av intervjupersonerna menar att det mest intressanta för utländska intressenter är att Ålandsexemplet materialiserar folkens självbestämmanderätt:



*I: Vilka aspekter av självstyrelsen tror du generellt sett att mottagare kan vara intresserade av?*

*Alla, alla. Det vill säga, en folkgrupps möjlighet att utforma sin tillvaro efter eget önskemål. I självstyrelsesystemet får Ålands befolkning göra det. Där är nyttan.*

*Det fina med den åländska självstyrelsemodellen är att dess grundtanke är att ålänningarna själva ska få styra frågor som berör deras dagliga liv.*

En norm kan ses som en idé eller en samling idéer som representerar allmänt beteende i form av rättigheter och skyldigheter. En reglerande norm påverkar genom att föreskriva, förbjuda och befälla och fungerar som en modell för lämpligt beteende i specifika frågor. I framförandet av Ålandsexemplet blir idén om hembygdsrätt således en reglerande norm som föreskriver lagstadgade regler för minoriteters språkskydd. På samma sätt kan idén om Ålandsdelegationen ses som en reglerande norm för maktindelning mellan nationalstaten och minoriteten. Idéerna rörande folkens självbestämmanderätt kan å sin sida ses som en både formande och reglerande norm. Denna norm är reglerande genom att den påbjuder folkens rätt att själva styra över den politiska organisationen, formande på det sättet att den formar en större handlingsram för minoriteter inom vilken flera reglerande normer inryms, däribland också intresse- och identitetsskapande normer.

Vi kan alltså konstatera att Ålandsexemplet består av en samling normer. Dessa normer ligger till grund för den åländska självstyrelsen och är under ständig förändring. När dessa normer som ett andra steg börjar exporteras blir Åland en normentreprenör.

### 5.1.2 Åland som normentreprenör

Som vi konstaterat tidigare har ett stort antal journalister, politiker och andra företrädare för minoritetsområden i världen besökt Åland för information och studier av Ålandsexemplet. Genom åren har också åländska företrädare vid ett flertal tillfällen deltagit som internationella observatörer samt företrädare för ett lyckat exempel under fredsförhandlingar mellan stridande parter. Under nittioalet anordnades till exempel flera fredsmäklarmöten, även på Åland, mellan de stridande parterna i Nagorno-Karabach konflikten där Ålandsexemplet diskuterades:

*Och då fick vi förklara gång på gång om den här Ålandslösningen, och jag brukar skryta med och säga att några månader efter det här mötet i Kirgisiztans huvudstad Biseec så kom man, samma parter som var med i det här mötet, överens i Moskva om ceasefire, vapenvila*

En annan intervjuperson berättar om ett seminarium i Indien där Åland och Ålandsdelegationen diskuterades:

*Jag har en gång varit på ett seminarium i New Delhi och talat om Åland, på det tibetanska parlamentariska institutet, och då var det en professor där som heter Yash Gai, han har varit här på Åland också, som pratade om "Our Åland Delegation" och det är alltså Ålandsdelegationen mellan Hong Kong och Kina.*

Normentreprenören är den aktör som har att framföra och argumentera för idén ifråga. Normentreprenörskapet utövas genom diplomati, kommunikation och koalitionsbildning med syftet att influera andra stater eller organisationer att omfatta en viss norm. En normentreprenör kan identifieras på flera olika nivåer, till exempel kan man se Åland som självstyrd autonomi som en normentreprenör, men kan också aggregera analysen till en individnivå.

Kontaktgruppen för Ålands landskapsregering och utrikesministeriet har som uttalat mål att söka upp och identifiera presumtiva regioner som kan ha nytta av Ålandsexemplet. Åland fungerar här som en normentreprenör och för fram samlingen av idéer som bildar Ålandsexemplet som en tänkbar lösning på aktuella problem.

I vissa fall lyckas diffusionen och mottagarparten väljer att anta vissa delar av budskapet, i andra fall sker ingen adaption överhuvudtaget. Som citaten ovan antyder har en viss adaption stundtals skett. När man i Hong Kong talar om "sin Ålandsdelegation" har man antagit ett begrepp från Åland och eventuellt även en del av dess ursprungliga innebörd, vilket i det fallet tyder på en lyckad institutionalisering av normen Ålandsdelegationen, som teoretiskt sett bör ha föregåtts av lyckad kommunikation samt en väl avvägd tidpunkt för presentationen av normen som den ideala lösningen på problemet ifråga. Även andra aspekter som ligger inbäddade i normen ifråga bör ha spelat in i denna lyckade diffusion, till dessa hör genomförbarhet och hållbarhet över tid.

Att företrädare för Åland deltar i internationella seminarier och fredsförhandlingar och informerar om Ålandsexemplet är en tydlig form av normentreprenörskap. Här knyts värdefulla kontakter och normentreprenörskapet kan bedrivas på en mer informell nivå. Att "plantera in" Ålandsexemplet i internationella organisationer och fora är en viktig del av processen för att institutionalisera normer så att de kan fortleva och förhoppningsvis blir självförsörjande.

### 5.1.3 Ålandsexemplet i framtiden

På frågan vilken roll Ålandsexemplet har att spela i framtiden framkom olika svar. En majoritet av intervjupersonerna menar dock att Åland fortsättningsvis har en roll att spela på en internationell arena, dock beroende på utvecklingen i världen. En av intervjupersonerna menar att det framtida intresset för Ålandsexemplet beror på om det framöver blir stormaktstänkande eller folkrättsliga begrepp som

är centrala i den internationella politiken. En annan av intervjupersonerna menar att intresset för Ålandsexemplet kommer att öka i och med att nationalstaternas betydelse minskar i samband med allmän regionalisering och globalisering, förbehållet att inga drastiska förändringar i form av miljökatastrofer eller krig inträffar.

På frågan *ska man från åländskt håll föra fram exemplet aktivt?* svarade respondenterna med blandad entusiasm jakande. Flera av intervjupersonerna betonar kontaktgruppen mellan Ålands landskapsregering och utrikesministeriet och dess roll i att lyfta fram Ålandsexemplet. En av respondenterna menade att man borde arbeta mer aktivt med att hitta områden där Ålandsexemplet kan vara till nytta.

*Vi måste vara mera aktiva med att hitta presumtiva regioner där det kan bli sådana konflikter, eller där det redan är sådana konflikter där Ålandsexemplet kunde vara till nytta och Finland borde aktivera sig i det sammanhanget.*

En annan intervjuperson menar att man visserligen ska framföra exemplet aktivt, men att exemplet i första hand är till för Ålands folk:

*Jag menar nog att självstyrelsemodellen är till för Ålands folk i första hand, och sen då som exempel för andra, men i första hand är det den egna befolkningen som ska praktisera systemet och också visa att det fungerar, och när det är så är det fritt fram för alla intresserade att använda sig av det, som sådant, eller delar av det, och det är det som pågår.*

De intervjuade politikerna tycks vara överens om att Åland har något att lära omvärlden och välkomnar utländskt intresse. Man bidrar gärna med sina erfarenheter och känner rent av ett ansvar att lyfta fram Ålandsexemplet.

*Ja det är ju det att man tror att man ska kunna bidra med någonting. Jag har jobbat så länge med det och (...) Man grips ju av de här frågorna.*

Min tolkning av de genomförda intervjuerna är alltså att idealism är en viktig delorsak till att man från åländskt håll lyfter fram Ålandsexemplet. Om det är så att den åländska lösningen kan bidra till fred och förståelse ställer man gärna upp med att informera om Ålandsexemplet och de konfliktlösningsmetoder man har erfarenhet av. Den idémässiga övertygelsen att Åland har något att lära omvärlden tycks vara förhållandevis stark och genom att informera om Ålandsexemplet hoppas man på att behövande mottagare kan omfatta de delar av Ålandsexemplet som kan vara till nytta.

Att agera utifrån en altruistisk motivation handlar om att framhålla värden man anser vara etiskt rätta och bidra till att dessa mål realiseras i praktiken. Normentreprenören agerar här utifrån moralisk övertygelse. Ur detta perspektiv

kan man se framhållandet av Ålandsexemplet som ett arbete för det kollektiva intresset av fredliga lösningar på konflikter. Här ansluter sig Åland till den nordiska traditionen av internationellt arbete för fred och förståelse i världen.

Att altruism är en central del av framförandet av Ålandsexemplet är emellertid föga förvånande. Desto intressantare ur ett statsvetenskapligt perspektiv är den andra delorsaken till framförandet av Ålandsexemplet som framkom under intervjuerna; självstyrelsepolitisk ambition.

## 5.2 Självstyrelsepolitisk ambition som skäl till att föra fram Ålandsexemplet

### 5.2.1 ”Det internationella kortet”

*Det som är viktigt att lyfta fram från vår sida är naturligtvis att all belysning av Ålandsexemplet ger oss indirekt ett stöd för att utveckla självstyrelsen. Jag brukar ju säga såna saker (...) att Åland är Finlands stolthet, och det är ju liksom dit man måste komma.*

På samma gång altruism är ett skäl till att lyfta fram Ålandsexemplet framkommer det i flera av intervjuerna att man från Ålands sida också kan använda det internationella intresset för Åland i självstyrelsepolitiska strävanden. En av de intervjuade berättar varför Åland har nytta av att agera internationellt:

*Det är bra för Åland. Vår självstyrelse och vår utveckling här är beroende av förhandlingar med Helsingfors och de är alltid svåra. (...) Så är det här internationella kortet då att man kan använda, ju mera uppmärksammade vi är runt om i världen, ju starkare blir vi i de förhandlingar vi för med Helsingfors om utvecklingen av vår självstyrelse och övriga system.*

Ju mer uppmärksammat Åland är i världen, desto bättre blir förhandlingsläget gentemot Finland. Att ha kontakter i den diplomatiska världen kan vara ett viktigt maktmedel för en självstyrt område som Åland – för att sätta press på Finland i olika frågor som rör Åland. Det internationella intresset för Ålandsexemplet gör att det skapas arenor för att knyta viktiga kontakter. Resultatet blir en slags diplomati som bygger på kontakter och goodwill som varken kräver ambassader eller konsulat.

*Om man är intresserad av Åland utanför Finland, i Sverige, i Norge, i andra länder, och vi har problem på axeln Mariehamn – Helsingfors så behöver vi bara säga; ’ja men kanske vi skulle prata lite med norrmännen om det här, kanske vi skulle ta upp det i Nordiska rådet’.*

*Om till exempel engelsmännen eller tyskarna just har intresserat sig för Ålandsmodellen, så har vi då fungerande kontakter direkt till dem (...) istället för att om vi inte skulle vara en internationell aktör alls, så skulle ju ingen utifrån intressera sig för förhållandet Mariehamn – Helsingfors.*

Vi kan alltså konstatera att de åländska internationella strävandena även styrs av ett visst egenintresse. Normentreprenörens arbete går ut på att kommunicera sin idé till presumtiva mottagare och i detta arbete är internationella organisationer och den diplomatiska kåren viktiga instanser på vägen. På vägen knyter man dessutom värdefulla kontakter som kan vara till nytta i den inrikespolitiska debatten. Att som normentreprenör föra fram en idé till internationella aktörer fungerar här inte bara som en moraliskt underbyggd handling, även ett mått av egennytta finns med. Enligt teorin om normentreprenörskap görs detta för att utöva normativ makt och därmed nischa in sig på den internationella spelplanen och eventuellt lyckas med att institutionalisera sin norm i internationella organisationer. Ur nyttsynpunkt verkar dock drivkraften bakom Ålands internationella strävanden inskränka sig till att öka manöverutrymmet nationellt, i förhållande till Finland. Att Åland fungerar som en normentreprenör visar att teorin om normentreprenörskap också är tillämpbar på andra typer av statsformationer än den traditionella nationalstaten. Dock följer Åland i detta fall inte det teoretiska mönstret. I den mån normentreprenörskap utövas görs detta för att influera inrikespolitiken snarare än att influera de internationella organisationerna i sig. Framförandet av Ålandsexemplet blir enligt denna tolkning ett inrikespolitiskt verktyg.

### 5.2.2 Affärer, inflyttning och turism

Förutom de rent politiska implikationerna kan internationella kontakter även föra med sig andra nyttoeffekter för Åland, till exempel i form av affärskontakter, inflyttning och turism.

*Sen är det naturligtvis bra att vi ålänningar som folk och Åland som region blir mera uppmärksammat internationellt. Det befrämjar ju vårt nätverksbyggande i många sammanhang, även i affärssammanhang. Det ökar vårt intresse som besöksmål, för turism är det också bra.*

En annan av de intervjuade talar om marknadsföringen av Ålandsexemplet och menar att det i den politiska debatten förekommer en diskussion om nyttan i att framhäva Ålandsexemplet:

*I den politiska debatten på Åland så förekommer det ju nog att framhäva Ålandsexemplet som bra för Åland, alltså att det i och för sig skulle ha ett egenvärde för Åland. Därmed kanske intresset för*

*Åland som region växer och att det i sin tur kan medföra bland annat ekonomiska och humanistiska fördelar, eventuellt att folk kommer hit eller besöker oss eller rent av bosätter sig här.*

Att Ålandsexemplet lockat många människor till Åland är helt klart. Detta medför bland annat goodwill internationellt.

*Åland är ju kanske ett unikt exempel på att man med internationell politik har löst en konflikt. Så jag tycker nog att det finns ganska många allmänna eller principiella orsaker, plus att det också för Finland och för Åland och Sverige är väldigt bra goodwill internationellt (...) Det lockar ju oerhört mycket människor till Åland. På Fredsinstitutet har man ju långa listor, det är forskare och journalister och fredsaktivister och politiker som kommer hit för att studera Åland.*

Samma intervjuperson betonar att det främst är en elit av autonomiforskare som intresserar sig för Åland.

*Det är ju Fredsinstitutet det, som har gjort Åland känt, ofta i samarbete med Landskapsregeringen och så vidare. Men man måste nog ändå komma ihåg att det är en elit det där. Men det är klart att man kan ha det som ett varumärke inom vissa kretsar, en målgrupp då, forskare och sådana människor. På Fredsinstitutet (...) brukar vi ju säga att 70 % av inkomsterna kommer genom att andra organisationer, till exempel utrikesministeriet och olika prestigefyllda institut, genom att de förlägger sina konferenser eller möten här.*

I normentreprenörskapets tredje fas ingår att skapa en organisatorisk hemvist för den aktuella normen i syfte att göra den institutionaliserad och självförsörjande. Genom att skapa ett internationellt kontaktnät ökar normentreprenören möjligheterna för att driva igenom de aktuella normerna. På samma gång skapar de internationella kontakterna goodwill för Åland som även kan vara till nytta i förhandlingar med Finland. Generellt sett är diplomatiska kontakter och medlemskap i internationella organisationer viktigt för autonoma områdens möjlighet att bevara och utveckla graden av självbestämmande. Därav kan små stater genom normentreprenörskap vinna internationellt erkännande som kan vara till inrikespolitisk nytta.

### 5.2.3 Den tudelade Ålandsnyttan

Utifrån intervjupersonernas svar och berättelser kan man utläsa en dualism mellan altruism och självstyrelsepolitisk ambition, ibland också hos en och samma person. En av intervjupersonerna menar att Åland har ett ständigt behov av stöd, till exempel genom internationella kontakter, för att kunna utveckla självstyrelsen.

*Därför finns det ständigt ett behov av [stöd], om Åland ska kunna utveckla självstyrelsen. För det är ingen tvekan om att man har förlorat jättemycket av autonomin genom EU. Det här är det som jag brukar kalla Ålandsnyttan (...) det är den nytta vi kan ha av det här [Ålandsexemplet], att man inte bara åker runt och deltar i seminarier. Det är ju också viktigt, att dela med sig, många minoriteter har ju inte fått den här möjligheten, och vi har fått den och det är en skyldighet kanske, att dela med sig till andra. Men man ska också komma ihåg att det ska finnas en nytta här hemma.*

Det ska finnas en nytta på hemmaplan att föra fram Ålandsexemplet och arbeta internationellt, här benämnt som *Ålandsnyttan*. Men detta skymmer inte drivkraften att också vilja hjälpa andra minoriteter runt om i världen. En annan intervjuperson betonar också Ålandsnyttan i internationellt arbete och menar att viss kritik mot det åländska internationella arbetet har förekommit.

*Ålandsnyttan är ju ett begrepp för, när vi gör någonting nationellt och internationellt, att det alltid ska finnas en Ålandsnytta i det (...) Genom att vi är så små, bara 27 000 människor med en väldigt liten förvaltning måste vi spara på våra resurser och då måste Ålandsnyttan alltid vara väsentlig i det vi gör. Många kunde naturligtvis ägna sig åt att förbättra världen, men vi är så små, så de mentala resurserna vi har borde användas till sånt som är nyttigt för Åland. Och det är ju säkert många som ifrågasätter det här internationella arbetet som vi har utfört, med de här kontakterna och spridandet av Ålandsexemplet. 'Vad är det där bra för? Håller ni på och pallrar och reser ikring och tar hit en massa människor, vad är det bra för?'*

Samma intervjuperson betonar även det viktiga i att bidra och hjälpa till där det behövs. Varför det är viktigt att framhålla Ålandsexemplet sammanfattas med att *"det är både värdefullt för Åland och värdefullt för världen där det finns konflikter som i allmänhet idag är inomstatliga"*. Den här dualismen återkommer genomgående i intervjuerna. Intervjupersonerna betonar att *både* Åland och världen har nytta av att Ålandsexemplet framförs. Här står ytterligheterna egenintresse och altruism sida vid sida och frågan är vilken av dessa två som är drivande. Men att skilja ut huruvida egenintresse eller altruism är den centrala drivkraften är måhända varken möjligt eller uppbyggligt och kontentan av intervjuerna får sägas vara att båda aspekterna finns där och spelar in som faktorer bakom framhållandet av Ålandsexemplet.

Ett sätt att förstå den här dualismen är att tolka normentreprenörskapet som ett handlande i det kollektiva egenintressets tjänst där egenintresset inte kan särskiljas från andra aktörers förtjänst, något som i vardligt tal kan betecknas som en *"win win situation"*.

Generellt sett kan brist på resurser och därmed möjlighet till inflytande motivera aktörer att handla utifrån egennytta. Åland är en liten aktör med liten förvaltning och små möjligheter till inflytande. Att i en dylik situation använda sig av ”alternativa maktformer” är följaktligen naturligt. Björkdahl och Finnemore – Sikkink visar att normativ makt kan vara en effektiv strategi för små stater att influera omvärlden. Självfallet kan influensen i Ålands fall inte mätas med stater som Sverige, men funktionen kan i grund och botten sägas vara den samma. Till skillnad från Sverige och andra stater som försökt påverka internationella organisationer genom normentreprenörskap ligger dock Ålands nytta i att bedriva normentreprenörskap i att skapa ett inrikespolitiskt handlingsutrymme. Genom att lyfta fram Ålandsexemplet erhåller man internationell goodwill och ett diplomatiskt kontaktnät som kan vara till stor nytta i förhandlingarna med Helsingfors.



## 6 Hur ska vi förstå framhållandet av Ålandsexemplet?

Hittills har vi konstaterat att åländska politiker välkomnar aktörer som är intresserade av Ålandsexemplet och den åländska lösningen. Man tar emot dem med öppna armar men vill även arbeta aktivt för att locka företrädare för konfliktfyllda regioner till Åland. Intervjuerna visade att det förutom empati och altruism även finns ett egenintresse bakom framhållandet av Ålandsexemplet. Genom att lyfta fram Ålandsexemplet erhåller man internationell goodwill, ett kontaktnät av diplomatisk prägel samt ett ökat allmänt intresse för Åland. Egenskaper som är av stor nytta i de ständiga förhandlingarna med Finland.

Frågan är hur vi ska förstå en liten självstyrd ögrupps strävanden efter att globalt visa upp sig som ett konfliktlösningsexempel. Ett exempel som i dag har nästan 90 år på nacken och som fortfarande är under diskussion och ständig omformulering.

I dessa sammanhang kan Åland ses som en normentreprenör som med sitt exempel ger ett bidrag till det internationella samfundets uppsättning av idéer och normer, i det här fallet normer rörande konfliktlösning samt en uppsättning lösningar för samspelet mellan nationalstat och minoritet. Teorier om normentreprenörskap och normativ makt visar att normexport ofta inbegriper både altruistisk och nyttomaximerande motivation, vari vi kan konstatera att Åland som helhet i sitt internationella engagemang agerar på samma sätt som andra normentreprenörer. Åland sällar sig här till en skara av små stater som använder sig av alternativa maktformer för att influera omvärlden. Ett effektivt sätt för en liten aktör, underlägsen i numerär, storlek och styrka, att påverka en kontext vars maktspel traditionellt styrs av materiella förutsättningar.

Åland skiljer sig dock på ett väsentligt plan från andra aktörer som utövar normexport – man strävar inte efter inflytande på den internationella spelplanen, utan på den *nationella*. När länder som Sverige arbetar för att utöva normativt inflytande på internationella organisationer som FN, är målet att öka inflytandet i nämnda internationella organisation. Givet att ett visst egenintresse existerar i den åländska normexporten så är det politiska målet här uteslutande att skapa en bättre förhandlingsposition i förhållande till nationalstaten, att skapa ett manöverutrymme i form av kontakter och internationellt erkännande som kan vara mycket värdefullt i de ständigt pågående förhandlingarna med nationalstaten. Detta betyder däremot ingalunda att de altruistiska drivkrafterna på något sätt skulle vara oäkta eller beräknande – i litteraturen karakteriseras normentreprenören som en internationell aktör vars altruism och rationella karaktär är svår att sära på – då hela processen kan ses som ett arbete för ett kollektivt egenintresse som i princip innebär en ”win-win-situation”.

Att Åland som normentreprenör drivs av internpolitiska mål snarare än viljan till inflytande på den internationella spelplanen får även vissa teoretiska implikationer. Då man inom teoribygget kring normentreprenörskap i första hand visat intresse för små staters motivation att influera internationella organisationer visar de här resultaten att normentreprenörskap även kan vara en metod för regioner och autonoma områden att skapa ett manöverutrymme gentemot nationalstaten eller värdstaten. Normentreprenörskapet fungerar i dessa fall som ett inrikespolitiskt redskap snarare än ett utrikespolitiskt maktmedel.

## 7 Referenser

- Alvesson, Mats – Sköldberg, Kaj, 1994. *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Bartmann, Barry, 2000, s.127-148 i Anckar, Dag – Bartmann, Barry (red.). *Ett ramverk för ett självständigt Åland*. Mariehamn: Sällskapet Ålands Framtid.
- Björkdahl, Annika, 2002. *From Idea to Norm. Promoting Conflict Prevention*. Lund: Department of Political Science.
- Björkdahl, Annika, 2007. "Swedish Norm Entrepreneurship in the UN", *International Peacekeeping*, vol.14:4, s.538-552.
- Eriksson, Susanne, 2006, s.9-35 i Eriksson, Susanne – Johansson, Lars Ingmar – Sundback, Barbro (red.). *Fredens Öar. Ålands självstyrelse, demilitarisering och neutralisering*. Mariehamn: Ålands fredsinstitut.
- Esaïasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2007. *Metodpraktikan. konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Tredje upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Finnemore, Martha – Sikkink, Kathryn, 1998. "International Norm Dynamics and Political Change", *International Organization*, vol.52:4, s.887-917.
- Ingebritsen, Christine, 2002. "Norm Entrepreneurs: Scandinavia's Role in World Politics", *Cooperation and Conflict*, vol.37:11, s.11-23.
- Johansson, Lars Ingemar, 2006, s.37-76 i Eriksson, Susanne – Johansson, Lars Ingmar – Sundback, Barbro (red.). *Fredens Öar. Ålands självstyrelse, demilitarisering och neutralisering*. Mariehamn: Ålands fredsinstitut.
- Nye, Joseph S., 1990. *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books.
- Ålands landskapsregering, 2008. Verksamhetsplan 2008 för Kontaktgruppen mellan utrikesministeriet och Ålands landskapsregering.

### Intervjuer

- Jansson, Gunnar. Första vice talman Ålands lagting 2007-, Ledamot av Finlands riksdag 1995-2003. 18 juni 2008.
- Jansson, Roger. Ledamot av Ålands lagting 1979-2004, 2007-, Ledamot av Finlands riksdag 2003-2007. 19 juni 2008.
- Naucmér, Elisabeth. Ledamot av Finlands riksdag 2007-, Civil Affairs Officer vid FN:s fredsooperationer i forna Jugoslavien 1993-1996. 14 juni 2008.
- Sundback, Barbro. Ledamot av Ålands lagting 1979-, Talman Ålands lagting 2005-2007. 18 juni 2008.